

სისხლის სამართლის პოლიტიკის აქტუალური ტენდენციები საქართველოში

ასისტენტი, სამართლის დოქ. *ანრი ოხანაშვილი* LL.M. (იენის ფრიდრიხ შილერის უნივერსიტეტი), ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარე

I. შესავალი

დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში მიღებულ პირველ სისხლის სამართლის კოდექსს¹ 22 წელი შეუსრულდა.² ქართულმა სისხლის სამართალმა ბოლო 100 წლის მანძილზე გამოწვევებით სავსე გზა განვლო, დაწყებული საბჭოური პერიოდის ქართული სისხლის სამართლიდან, გაგრძელებული გერმანული სისხლის სამართლის ქართულ სისხლის სამართალზე ზეგავლენით³, ხოლო 2004 წლიდან მოყოლებული – სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ასევე ანგლო-ამერიკული ინსტიტუტების შემოღებით დასრულებული⁴. საბოლოოდ, საქართველო კვლავ ერთიანი ევროპული სამართლებრივი სივრცის ერთგული რჩება.⁵ ევროპული ოჯახისკენ სწრაფვა საქართველოსა და ევროკავშირის შორის 2014 წლის 27 ივნისს გაფორმებული ასოცირების შესახებ შეთანხმებით⁶ ორმხრივად უმაღლეს დონეზე კიდევ უფრო განმტკიცდა⁷. 2022 წლის 23

ივნისს ევროპული საბჭოს მიერ საქართველოსთვის ევროპული პერსპექტივის მონიჭებით⁸ კი კიდევ ერთხელ დადასტურდა აღნიშნული მისწრაფება და საქართველოს ევროკავშირში განეწვევის გზაზე ახალი ეტაპი დაიწყო.

რაც შეეხება თანამედროვე ქართულ მატერიალურ სისხლის სამართალსა და მის დოგმატიკას, ის კვლავაც გერმანული სისხლის სამართლის ზეგავლენით (განსაკუთრებით სსკ-ის დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემის შენარჩუნებით⁹) ვითარდება.¹⁰ ევროპული სამართლებრივი სივრცისა-

სამართლის ევროპეიზაციის ის კურსი, რომელიც საქართველომ გასული საუკუნის 90-იან წლებში აიღო, დღემდე ოფიციალურად არ შეცვლილა. უკანასკნელად ეს ორიენტაცია კიდევ უფრო განმტკიცდა ... [საქართველოს მიერ] ევროპის კავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების დადებით“, იხ. *ჭანტურია, ლადო*, ნიგნში: ოთარ გამყრელიძე, 80, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, 2016, გვ. 13 და მომდევნო გვერდი.

⁸ ხელმისაწვდომია: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁹ *ტურავა, მერაბ*, DGStZ 3/2021, 75 (78, 80 – ქართული ვერსია).

¹⁰ ქართველ და გერმანელ სისხლის სამართლის პროფესორთა მჭიდრო სამეცნიერო თანამშრომლობა, განსაკუთრებით ბოლო 15 წლის მანძილზე, უპრეცედენტოა. ამ პერიოდში განხორციელდა არაერთი სამეცნიერო პროექტი, გამოიცა სამეცნიერო ნაშრომები, ჩატარდა ორი სამეცნიერო პროფესიული ყრილობა, 2016 წლიდან კი წარმატებით გამოიცემა გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ელექტრონული ჟურნალი – DGStZ – www.dgstz.de. აღნიშნული თანამშრომლობის შესახებ იხ.: ნინასტიყვაობა, DGStZ 1/2016, 1 და მომდევნო გვერდი (ქართული ვერსია); *ტურავა, მერაბ*, DGStZ 3/2021, 75 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია). ერთობლივი პუბლიკაციებიდან გამოსაყოფია: *ტურავა, მერაბ* (რედაქტორი), სისხლის სამართლის მეცნიერება

¹ შემდგომ შემოკლებულია როგორც სსკ.

² მოქმედი სსკ-ის მიღების ისტორიასთან დაკავშირებით იხ. *Okhanashvili, Anri*, Die Strafbarkeit des Organisations-täters und des Organisators in Deutschland und Georgien, 2021, S. 305 ff.

³ ამ საკითხთან დაკავშირებით იხ.: *გამყრელიძე, ოთარ*, ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის, პირველი ნიგნი, 1998, გვ. 246 და მომდევნო გვერდები; *ტურავა, მერაბ*, გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი (DGStZ) 3/2021, 75 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია).

⁴ *ტურავა, მერაბ*, DGStZ 3/2021, 75 (81 და მომდევნო გვერდები – ქართული ვერსია).

⁵ *ჰეგერი, მარტინ*, DGStZ 2/2016, 3 (ქართული ვერსია).

⁶ ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2496959?publication=0> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁷ *ჭანტურიას* შეფასებით, საქართველოში საერთო სამართლის სისტემის ინსტიტუტებისა და კონცეფციების მოჭარბებულად გადმოღების მიუხედავად, „ქართული

კენ მისწრაფება საქართველომ ჯერ კიდევ 1999 წლის 22 ივლისს მიღებული სსკ-ით დაადასტურა, რამაც მნიშვნელოვანი დოგმატური სიახლეების გათვალისწინებით შესაძლებელი გახადა საბჭოთა პერიოდში არსებული სისხლის სამართლის განვითარების ახალ ეტაპზე გადაყვანა.¹¹ სისხლის სამართლის კანონმდებლობა კი ბოლო ორ ათწლეულში უსწრაფესი ტემპით იცვლებოდა, რაც სისხლის სამართლის თანამედროვე საერთაშორისო პოლიტიკისათვის ფეხის აწყობითაც იყო განპირობებული. ასეთ ცვლილებებს თან სდევდა ბევრი შეცდომა და ხარვეზი, თუმცა – ასევე სისხლის სამართლის შემდგომი განვითარება.¹²

ასეთი ტრანსფორმაციის პერიოდში საკანონმდებლო ცვლილებები აისახა როგორც მატერიალურ, ისე საპროცესო სისხლის სამართალში.¹³ ერთგვარი ქრონოლოგიით გამოსაყოფია საკვანძო მნიშვნელობის მქონე შემდეგი სახის ცვლილებები:

- დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემისა და მისი თანმდევი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებებისა და ბრალის გამომრიცხველი და შემამსუბუქებელი გარემოებების შემოღება¹⁴;

ერთიანი ევროპული განვითარების პროცესში, სისხლის სამართლის სამეცნიერო სიმპოზიუმის კრებული, 2013; *თუმანიშვილი, გიორგი / ჯიშკარიანი, ბაჩანა / შრამი, ედვარდ* (რედაქტორები), ევროპული და საერთაშორისო სამართლის ზეგავლენა ქართულ სისხლის საპროცესო სამართალზე, 2019. ქართველ და გერმანელ სისხლის სამართლის პროფესორთა მე-2 პროფესიული ყრილობის შესახებ იხ. *ოხანაშვილი, ანრი / შუტცე, მარიო, DGStZ 1/2016, 35* და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია).

¹¹ ამ საკითხთან დაკავშირებით იხ.: *გამყრელიძე, ოთარ*, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 9 და მომდევნო გვერდები; *ტურავა, მერაბ, DGStZ 3/2021, 75* (78 და მომდევნო გვერდები – ქართული ვერსია).

¹² შეად. *ტურავა, მერაბ, DGStZ 3/2021, 75* (80 და მომდევნო გვერდები – ქართული ვერსია).

¹³ ქართული სისხლის სამართლის განვითარების ზოგიერთი საკითხის შესახებ *ტურავა, მერაბ, DGStZ 3/2021, 75* და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია). ქართული სისხლის სამართლის საპროცესო სამართლის განვითარების ისტორიის შესახებ *ცქიტიშვილი, თემურ*, წიგნში: *თუმანიშვილი, გიორგი / ჯიშკარიანი, ბაჩანა / შრამი, ედვარდ* (რედაქტორები), ევროპული და საერთაშორისო სამართლის ზეგავლენა ქართულ სისხლის საპროცესო სამართალზე, 2019, გვ. 44 და მომდევნო გვერდები.

¹⁴ *ტურავა, მერაბ, DGStZ 3/2021, 78* (ქართული ვერსია).

- სიკვდილით დასჯის გაუქმება და მის ნაცვლად სასჯელის ერთ-ერთ სახედ უვადო თავისუფლების აღკვეთის შემოტანა¹⁵;
- იურიდიული პირის დასჯადობის შემოღება¹⁶;
- ინკვიზიციური სისხლის სამართლის პროცესის შეჯიბრებითი პროცესით ჩანაცვლება¹⁷;
- სწრაფი მართლმსაჯულებისა და დისკრეციული სისხლისსამართლებრივი დევნის პრინციპის შემოტანა¹⁸;
- დაზარალებულის გამორიცხვა ბრალდების მხარისგან და მისი საპროცესო უფლებების შეკვეცა¹⁹;
- მტკიცებულებითი სტანდარტის გაუმჯობესება²⁰;

¹⁵ *გამყრელიძე, ოთარ*, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 13 და მომდევნო გვერდი; *გამყრელიძე, ოთარ*, სისხლის სამართლის პრობლემები, მე-3 ტომი, 2013, გვ. 97 და მომდევნო გვერდები.

¹⁶ *ოხანაშვილი, ანრი, DGStZ 3/2021, 100* (104 და მომდევნო გვერდი – ქართული ვერსია); *ტურავა, მერაბ*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 617 და მომდევნო გვერდები; *ცქიტიშვილი, თემურ*, წიგნში: *თოდუა, ნონა / ივანიძე, მაია* (რედაქტორები), სანქციები სისხლის სამართალში, 2019, გვ. 256 და მომდევნო გვერდები; *ოხანაშვილი, ანრი*, სამართლის ჟურნალი N2 (2009), 183 და მომდევნო გვერდები; *დვალაძე, ირაკლი*, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლისსამართლებრივი შედეგები, 2013, გვ. 256 და მომდევნო გვერდები.

¹⁷ შეჯიბრებითობის ქართულ მოდელთან დაკავშირებით *აქუბარდია, ირინა, DGStZ 2/2016, 11* და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია). შეჯიბრებითი და ინკვიზიციური პროცესის მოდელის შედარებასთან დაკავშირებით იხ.: *ეზერი, ალბინ, DGStZ 3/2019, 76* და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია); *ჰეგერი, მარტინ, DGStZ 2/2016, 3* და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია).

¹⁸ ამ პრინციპების შესახებ *თუმანიშვილი, გიორგი*, სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, 2014, გვ. 70 და მომდევნო გვერდები, გვ. 77 და მომდევნო გვერდები. დისკრეციის პრინციპის შესახებ ასევე: *მეფარიშვილი, ვია*, სამართლის პუბლიცისტიკა, 2014, გვ. 18 და მომდევნო გვერდები; *მეურმიშვილი, ბესიკი*, წიგნში: *ფაფიაშვილი, ლალი* (რედაქტორი), საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი, კერძო ნაწილი, 2017, გვ. 105 და მომდევნო გვერდები.

¹⁹ *მეფარიშვილი, ვია*, წიგნში: *რევაზ გოგუელიძე 65*, საიუბილეო კრებული, 2022, გვ. 237. დაზარალებულის საპროცესო სტატუსთან დაკავშირებით *თუმანიშვილი, გიორგი*, სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, 2014, გვ. 170 და მომდევნო გვერდები.

²⁰ მტკიცებულებით სტანდარტებთან დაკავშირებით იხ.: *თუმანიშვილი, გიორგი*, სისხლის სამართლის პროცესი,

- ცალკეული კატეგორიის დანაშაულებზე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემოღება²¹;
- ფარული საგამოძიებო მოქმედებების სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში²² შემოტანა²³;
- ტერორიზმთან ბრძოლის გაძლიერება, მათ შორის, საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების სსკ-ში იმპლემენტაციითა და დანაშაულთა შემადგენლობის გაფართოებით²⁴;
- ტრეფიკინგისა და თანმდევი ქმედებების დასჯადობის სსკ-ში გათვალისწინება²⁵;
- ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის დანაშაულთა შემადგენლობის შემოღებითა და გაფართოებით გამკაცრება²⁶;

- ოჯახში ძალადობის სპეციალურ შემადგენლობად ჩამოყალიბება²⁷;
- არასრულწლოვანთა საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულობაზე დაფუძნებული და აღდგენითი მართლმსაჯულების ღონისძიებების გამოყენებაზე ორიენტირებული არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მიღება²⁸;
- საქართველოს მიერ ე. წ. სტამბოლის კონვენციის 2017 წელს რატიფიცირებიდან²⁹ გამომდინარე, ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის, მათ შორის, სქესობრივი დანაშაულების³⁰, დასჯადობის გაფართოება და ახალი შემადგენლობების შემოღება³¹;
- საქართველოს მიერ ე. წ. ლანსაროტის კონვენციის 2014 წელს რატიფიცირებიდან³² გამომ-

ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, 2014, გვ. 235 და მომდევნო გვერდები; ჩომახაშვილი, ქეთევან / თომაშვილი, თამარ / ძებნიაური, გირშელ / ოსეფაშვილი, სალომე / პატარიძე, მარიამ, მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში, 2016. მტკიცებულებათა დასაშვებობის ცალკეულ საკითხებთან დაკავშირებით იხ.: ხოდელი, მაკა, DGStZ 4/2021, 135 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია); მალაქელიძე, ლავრენტი, DGStZ 3/2018, 60 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია).

²¹ გოგინიაშვილი, ნინო / თუმანიშვილი, გიორგი, წიგნში: ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი საქართველოში, 2013, გვ. 43 და მომდევნო გვერდები.

²² შემდგომ შემოკლებულია როგორც სსსკ.

²³ მეურმიშვილი, ბესიკი, წიგნში: ფაფიაშვილი, ლალი (რედაქტორი), საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი, კერძო ნაწილი, 2017, გვ. 517; აქუზარდია, ირინა, წიგნში: რევაზ გოგელიძე 65, საიუბილეო კრებული, 2022, გვ. 199. მაგალითად, სატელეფონო საუბრის ფარულ მიყურადებასთან დაკავშირებით იხ.: ხოდელი, მაკა, DGStZ 2/2019, 35 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია); ხოდელი, მაკა, სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება სისხლის სამართლის პროცესში (ქართული და გერმანული სამართლის მიხედვით), 2019.

²⁴ აღნიშნულის შესახებ დვალიძე, ირაკლი, DGStZ 1/2017, 11 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია).

²⁵ აღნიშნულის შესახებ დანვრილებით ხარანაული, ლევან, წიგნში: დვალიძე, ირაკლი (რედაქტორი), ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, 2019, გვ. 81 და მომდევნო გვერდები; ტურავა, მერაბ, წიგნში: გამყრელიძე, ოთარ (რედაქტორი), სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, 2008, გვ. 113 და მომდევნო გვერდები.

²⁶ აღნიშნულ საკითხებზე დანვრილებით იხ. გურამ, ნაჭყებია (რედაქტორი), ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალმეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სა-

მართალში, 2012. ასევე ტურავა, მერაბ, ევროპული სისხლის სამართალი, 2010, გვ. 54 და მომდევნო გვერდები.

²⁷ მაგალითად, იხ. კოჭლამაზაშვილი, ბადრი, წიგნში: რევაზ გოგელიძე 65, საიუბილეო კრებული, 2022, გვ. 141 და მომდევნო გვერდები.

²⁸ შალიკაშვილი, მორის, DGStZ 2/2016, 23 (ქართული ვერსია).

²⁹ იხ. საქართველოს პარლამენტის 2017 წლის 5 აპრილის N543-III დადგენილება <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3634265?publication=0> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

³⁰ საქართველოში და საზღვარგარეთის ცალკეულ ქვეყნებში სქესობრივი დანაშაულების დასჯადობის მონესრიგების შესახებ იხ. ჯიშკარიანი, ბაჩანა (რედაქტორი), სქესობრივი დანაშაულები, 2020. გერმანიაში სქესობრივი დანაშაულების დასჯადობის შესახებ შრამი, ედვარდ, DGStZ 3/2021, 85 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია).

³¹ ჯიშკარიანი, ბაჩანა, წიგნში: ჯიშკარიანი, ბაჩანა (რედაქტორი), სქესობრივი დანაშაულები, 2020, გვ. 12, 16 და მომდევნო გვერდი. მაგალითად, ქორწინების იძულების დასჯადობის ახალ შემადგენლობასთან დაკავშირებით იხ. ხარანაული, ლევან, წიგნში: დვალიძე, ირაკლი (რედაქტორი), ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, 2019, გვ. 296 და მომდევნო გვერდები. ადევნების დასჯადობასთან დაკავშირებით იხ.: დვალიძე, ირაკლი, წიგნში: დვალიძე, ირაკლი (რედაქტორი), ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, 2019, გვ. 313 და მომდევნო გვერდები; ჯიშკარიანი, ბაჩანა, DGStZ 3/2018, 45 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია).

³² იხ. საქართველოს პარლამენტის 2014 წლის 19 მარტის N2145-III დადგენილება <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2291107?publication=0> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

დინარე და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გათვალისწინებით, 2020 წელს „სქესობრივი თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთან ბრძოლის შესახებ“³³ ახალი კანონის მიღება.³⁴

წარმოდგენილი საკანონმდებლო ცვლილებების ცალკეული ტენდენციები შესამჩნევია გერმანიაშიც.³⁵ სისხლის სამართლის პოლიტიკის განვითარების სწორად აღსაქმელად და შესაფასებლად აუცილებელია ასეთი ცვლილებების დოგმატური ანალიზი. სწორედ ასეთ ანალიზს აკეთებს პატივცემული იუბილარი, პროფესორი ბერნდ ჰაინრიხი, თავის სტატიაში გერმანულ სისხლის სამართლის პოლიტიკის აქტუალური ტენდენციების შესახებ³⁶. ავტორი მისთვის დამახასიათებელი გამორჩეული მეცნიერული სიღრმითა და სიზუსტით ამ სტატიაში იკვლევს გერმანული სისხლის სამართლის პოლიტიკის განვითარებას. ჰაინრიხის ნაშრომები გამოირჩევა საკითხის არა ვიწროდ, არამედ ფართოდ, ასევე პოლიტიკური და სამართლებრივი თვალსაზრისით, გააზრებით³⁷, რაც არეკლილია აღნიშნულ სტატიაშიც.

პროფ. ჰაინრიხს დიდი დამსახურება აქვს სისხლის სამართლის სფეროში გერმანულ-ქართული სამეცნიერო ურთიერთობის ახალ ეტაპზე გადაყვანაში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი მხარდაჭერა ქართველი მეცნიერებისა და ახალგაზრდა მკვლევრებისთვის, რისთვისაც მან ქართულ კრი-

მინალისტიკურ სამეცნიერო საზოგადოებაში დიდი პატივისცემა მოიპოვა. მისი წიგნი კი სისხლის სამართლის ზოგად ნაწილში³⁸ აქტიურად გამოიყენება საუნივერსიტეტო სწავლებაში ქართველი პროფესორების მიერ. სწორედ მისი აქტიური სურვილითა და მხარდაჭერით შეიქმნა პირველი გერმანულ-ქართული ელექტრონული ჟურნალი სისხლის სამართალში, რომლის სამეცნიერო რედაქტორობის პატივი მხვდა წილად. ამიტომ მსურს, პროფ. ჰაინრიხის მიმართ ამ ყველაფრისთვის დიდი მადლიერება გამოვხატო და ღრმა პატივისცემით მივუძღვნა მას მისთვის საინტერესო საკითხებზე წარმოდგენილი სტატია, რომელშიც განხილულია ქართული მატერიალური სისხლის სამართლის ცალკეული საკითხი სისხლის სამართლის პოლიტიკის თვალსაზრისით.

II. სისხლის სამართლის პოლიტიკის ცნება

მართალია, ქართული სისხლის სამართლის პოლიტიკის შესახებ მეცნიერული ნაშრომი არ დანერგა, მაგრამ ქართველი იურისტები უყურადღებოდ არ ტოვებდნენ ზემოაღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილებების შესწავლას, რაც ხელს უწყობდა ქართული სისხლის სამართლის შემდგომ განვითარებასა და საკითხების სისხლის სამართლის პოლიტიკის მხრივ განხილვას.³⁹

³⁸ Heinrich, Bernd, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 6. Aufl., 2019.

³⁹ სისხლის სამართლის პოლიტიკის არსისა და გავლენების შესახებ იხ.: *გამყრელიძე, ოთარ*, სისხლის სამართლის პრობლემები, მე-3 ტომი, 2013, გვ. 92 და მომდევნო გვერდები; *ნაჭყებია, გურამ*, წიგნი: თოდუა, ნონა (რედაქტორი), სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016, გვ. 13 და მომდევნო გვერდები. ქართული სისხლის სამართლის პოლიტიკის თანამედროვე ტენდენციების შესახებ იხ.: *ტურავა, მერაბ*, DGStZ 3/2021, 75 (78 და მომდევნო გვერდები – (ქართული ვერსია); *ჯიშკარიანი, ბაჩანა*, DGStZ 3/2020, 21 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია); *შალიკაშვილი, მორის*, DGStZ 2/2022, 52 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია); *ცქიტიშვილი, თემურ*, DGStZ 1/2019, 13 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია); *თოდუა, ნონა*, წიგნი: თოდუა, ნონა (რედაქტორი), სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016, გვ. 103 და მომდევნო გვერდები; *მეფარიშვილი, გია*, წიგნი: ოთარ გამყრელიძე, 80, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, 2016, გვ. 413 და მომდევნო გვერდები; *თოდრია, გიორგი*, წიგნი: ოთარ გამყრელიძე,

³³ ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4792146?publication=2> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

³⁴ ამ ცვლილებების მნიშვნელობის შესახებ *ცანავა, ლანა*, DGStZ 1/2021, 1 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია).

³⁵ ამის შესახებ იხ.: *Heinrich, Bernd*, KriPoZ (Kriminalpolitische Zeitschrift) 1 (2017), 4 ff.; *Kubiciel, Michael*, in: Zabel, Benno (Hrsg.), *Strafrechtspolitik, Über den Zusammenhang von Strafgesetzgebung, Strafrechtswissenschaft und Strafgerechtigkeit*, 2018, S. 99 ff.; *Höffler, Katrin*, in: Zabel, Benno (Hrsg.), *Strafrechtspolitik, Über den Zusammenhang von Strafgesetzgebung, Strafrechtswissenschaft und Strafgerechtigkeit*, 2018, S. 225 ff.

³⁶ *Heinrich, Bernd*, KriPoZ 1 (2017), 4 ff.

³⁷ მაგალითად იხ.: *ჰაინრიხი, ბერნდ*, DGStZ 1/2016, 21 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია); *მჭედლიშვილი-ჰედრიხი, ქეთევან* / *ჰაინრიხი, ბერნდ*: DGStZ 3/2017, 62 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია), DGStZ 1/2018, 1 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია).

ქართულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში სისხლის სამართლის პოლიტიკა სხვადასხვაგვარად არის გაგებული. მაგალითად, *გამყრელიძისთვის* სისხლის სამართლის პოლიტიკა სასჯელის გამოყენების წესს გულისხმობს.⁴⁰ *შალიკაშვილი* კი გერმანულ ავტორებზე დაყრდნობით მიუთითებს, რომ სასჯელის პოლიტიკა არის სისხლის სამართლის პოლიტიკის ნაწილი, ხოლო სისხლის სამართლის პოლიტიკა გულისხმობს სამართლებრივ პოლიტიკას სისხლის სამართალში.⁴¹ თუმცა სისხლის სამართლის პოლიტიკა შესაძლებელია ასევე გაგებულ იქნეს იმ სუბიექტთა მოქმედების სივრცედ (პარლამენტის, მთავრობის, სასამართლოს, პრეზიდენტის, პოლიტიკური პარტიის, მედიის, საერთაშორისო ორგანიზაციის), რომელთაც ქმედების კრიმინალიზაციასა და დეკრიმინალიზაციაზე, სასჯელის გამოყენებაზე, მის აღსრულებაზე, საზოგადოებაზე სათანადო ცვლილებების გამოწვევა შეუძლიათ.⁴² ამასთანავე, აღსანიშნავია, რომ სისხლის სამართლის პოლიტიკის ცნების კლასიკური განმარტებით, სისხლის სამართლის ნორმატიული შინაარსის განმსაზღვრელი ერთადერთი პირველადი წყარო არის დემოკრატიულად ლეგიტიმური კანონმდებელი.⁴³ გასაზიარებელია ასევე გერმანულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში განვითარებული აზრი, რომ სისხლის სამართლის დოგმატიკა და სისხლის სამართლის პოლიტიკა ურთიერთსაპირისპირო ცნებები არ არის.⁴⁴ *ლისტის* გამონათქვამი: „სისხლის სამართლის პოლიტიკისათვის სისხლის სამართალი გადაულახავი საზღვარია“ – მნიშვნელობას დღემდე ინარჩუნებს.⁴⁵ *იეშეკი* და

ვაიგენდი მიუთითებენ, რომ სისხლის სამართლის პოლიტიკა დაკავებულია იმის გარკვევით, თუ როგორ უნდა შეიარაღდეს სისხლის სამართალი, რათა ის საუკეთესოდ გაუმკლავდეს თავის დავალებას – დაიცვას საზოგადოება; ისინი სისხლის სამართლის პოლიტიკას აფასებენ არა მისი განხორციელების მიზანშეწონილობით, არამედ სამართლიანობის კატეგორიით, ხოლო სამართლიანობის კატეგორიის საზომად, უპირველეს ყოვლისა, ბრალის პრინციპს, სამართლებრივი სახელმწიფოსა და ჰუმანურობის პრინციპებს მიიჩნევენ.⁴⁶

III. ქართული სისხლის სამართლის პოლიტიკის აქტუალური ტენდენციები

ქართული სისხლის სამართლის პოლიტიკის ტენდენციები ბოლო თხუთმეტი წლის განმავლობაში შეეხო სისხლის სამართლის არაერთ სფეროს. მათგან გამოსაყოფია ცალკეული ძირითადი მიმართულებები.

1. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სუბიექტის გაფართოება – იურიდიული პირის დასჯადობის შემოღება

იმ დროს, როცა 2000 წლის 1 ივნისს ამოქმედებულ იქნა სსკ, ასევე მისი წინამორბედი საბჭოური პერიოდის 1960 წლის სსკ სისხლის სამართლის დოგმატიკაში აღიარებულ მხოლოდ ფიზიკური პირის დასჯადობაუნარიანობას ითვალისწინებდა, 2006 წელს სსკ-ში იურიდიული პირის დასჯადობის შემოტანით⁴⁷ გაფართოვდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სუბიექტი. ამით მოხდა კოდექსის მხოლოდ ინდივიდუალურ ბრალუნარიანობასა და სასჯელუნარიანობაზე დაფუძნებული მიდგომის

80, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, 2016, გვ. 475 და მომდევნო გვერდები.

⁴⁰ *გამყრელიძე, ოთარ*, სისხლის სამართლის პრობლემები, მე-3 ტომი, 2013, გვ. 92.

⁴¹ *შალიკაშვილი, მორის*, DGStZ 2/2022, 52 (53 და მომდევნო გვერდი – ქართული ვერსია).

⁴² სისხლის სამართლის პოლიტიკის სხვადასხვა გაგების შესახებ იხ. *Haverkamp, Rita*, in: *Zabel, Benno* (Hrsg.), *Strafrechtspolitik, Über den Zusammenhang von Strafgesetzgebung, Strafrechtswissenschaft und Strafgerechtigkeit*, 2018, S. 198 f.

⁴³ *Norouzi, Ali B.*, HRRS (Onlinezeitschrift für Höchstgerichtliche Rechtsprechung zum Strafrecht) 6/2016, 285 (286).

⁴⁴ *Roxin, Claus / Greco, Luis*, *Strafrecht AT*, Band I, 5. Aufl., 2020, § 7 Rn. 75 f.; ასევე *Norouzi, Ali B.*, HRRS 6/2016, 285 (286).

⁴⁵ ციტირებულია *Roxin, Claus*, *Kriminalpolitik und Straf-*

rechtssystem, 2. Aufl., 1973, S. 1; *Roxin, Claus / Greco, Luis*, *Strafrecht AT*, Band I, 5. Aufl., 2020, § 7 Rn. 75.

⁴⁶ *Jescheck, Hans-Heinrich / Weigend, Thomas*, *Lehrbuch des Strafrechts, AT*, 5. Aufl., 1996, S. 22 f.

⁴⁷ იხ. საქართველოს 2006 წლის 25 ივლისის N3530-რს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“, ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/24490?publication=0> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

გადახედვა.⁴⁸ კანონმდებელმა სსკ-ის ზოგად ნაწილში ცალკე კარი (კარი VI¹) დაუთმო იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას და მისთვის გათვალისწინებულ სასჯელებს, ხოლო დანაშაულის სუბიექტად გამოაცხადა არა ყველა სახის იურიდიული პირი, არამედ მხოლოდ კერძო სამართლის იურიდიული პირები⁴⁹. იურიდიული პირის სამართალწარმოების საკითხებთან დაკავშირებით ცვლილებები კი სსსკ-ში (თავი XXIX) შევიდა. აღსანიშნავია, რომ ასეთი მნიშვნელობის საკანონმდებლო ცვლილებები, სსკ-ის განმარტებითი ბარათის თანახმად⁵⁰, განხორციელდა ყოველგვარი მეცნიერული თუ საექსპერტო კვლევისა და კონსულტაციის გარეშე. იმავე განმარტებით ბარათში კი იურიდიული პირის დასჯადობის შემოღების მიზეზად დასახელებულია საქართველოს მიერ საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების მოთხოვნების შესრულება.⁵¹ ასეთი დოგმატური ცვლილების საჭიროების ახსნა ისეთ ევროპულ სამართლებრივ აქტებზე მითითებით, რომლებიც იურიდიული პირისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას ფაკულტატიურ მოთხოვნად განიხილავენ,⁵²

⁴⁸ მართებული კრიტიკით: *გამყრელიძე, ოთარ*, DGStZ 1/2016, 3 (8 – ქართული ვერსია); *მჭედლიშვილი-ჭედრიძი, ქეთევან*, წიგნში: *გამყრელიძე, ოთარ / თოდუა, ნონა / ივანიძე, მაია და სხვები (გამომცემლები)*, სისხლისსამართლებრივი სანქციები და სასჯელის შეფარდება, 2021, გვ. 112 და მომდევნო გვერდი. საქართველოში იურიდიული პირის დასჯადობის მომხრეთა და მოწინააღმდეგეთა ძირითადი შემაჯამებელი მოსაზრებებისა და შესაბამისი წყაროების შესახებ იხ. *ოხანაშვილი, ანრი*, DGStZ 3/2021, 100 (104 და მომდევნო გვერდი – ქართული ვერსია).

⁴⁹ *ოხანაშვილი, ანრი*, DGStZ 3/2021, 100 (104 – ქართული ვერსია). იურიდიული პირის დასჯადობის ქართული საკანონმდებლო მოდელის შესახებ იხ. *ცქიტიშვილი, თემურ*, წიგნში: *თოდუა, ნონა / ივანიძე, მაია (რედაქტორები)*, სანქციები სისხლის სამართალში, 2019, გვ. 284 და მომდევნო გვერდები; *ტურავა, მერაბ*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 643 და მომდევნო გვერდი, გვ. 650 და მომდევნო გვერდი; *ოხანაშვილი, ანრი*, სამართლის ჟურნალი N2 (2009), 183, 188 და მომდევნო გვერდები.

⁵⁰ იხ. გვ. 8, <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/175073> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁵¹ იხ. გვ. 1, 3, <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/175073> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁵² *ოხანაშვილი, ანრი*, DGStZ 3/2021, 100 (104 – ქართული ვერსია). დაწვრილებით იხ. *ოხანაშვილი, ანრი*, სამართლის ჟურნალი N2 (2009), 183, 186 და მომდევნო გვერდი; აგრეთვე: *ცქიტიშვილი, თემურ*, წიგნში: *თოდუა,*

სრული სიმძაფრით წარმოაჩენს ამ ცვლილების მეცნიერული გააზრების გარეშე განხორციელებას და ქართველი კანონმდებლის „პასუხისმგებლობის“ ევროპულ კანონმდებელზე გადატანას.⁵³

2. სისხლისსამართლებრივი სანქციები: ნულოვანი ტოლერანტობიდან სისხლის სამართლის ჰუმანურ და ქმედების პროპორციულ პოლიტიკამდე

2007 წლის 3 ივლისს მიღებული კანონის ძალაში შესვლამდე მოქმედი სსკ ითვალისწინებდა სისხლისსამართლებრივ სანქციათა ორკვალიან სისტემას: სასჯელი – დანაშაულისათვის, ხოლო სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიება – ძირითადად მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისათვის, რომელიც ფსიქიკურად დაავადებულმა ან ისეთმა პირმა ჩაიდინა, რომლის გაკიცხვაც შეუძლებელია.⁵⁴ კანონის აღნიშნული ცვლილებით⁵⁵ კი ეს ღონისძიებები სსკ-დან ამოღებულ იქნა და გადატანილ იქნა საქართველოს ადმინისტრაციულ საპროცესო კოდექსში, რომელიც ადმინისტრაციული სამართალწარმოების გზით აწესრიგებს არანებაყოფლობითი ფსიქიატრიული დახმარების მიზნით პირის სტაციონარში მოთავსების საკითხს. ამასთანავე, საინტერესოა ის გარემოებაც, რომ იმავე წლის იმავე თვის ბოლოს, კანონმდებლისთვის გვერდის ავლით, საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გამოაქვეყნა „სახელმძღვანელო წინადადებები

ნონა / ივანიძე, მაია (რედაქტორები), სანქციები სისხლის სამართალში, 2019, გვ. 283 და მომდევნო გვერდი; *Morozinis, Ioannis*, *Dogmatik der Organisationsdelikte*, 2010, S. 54.

⁵³ მსგავსი სამწუხარო საკანონმდებლო ტენდენცია შესამჩნევია გერმანიაშიც, შეად. *Heinrich, Bernd*, *KriPoZ* 1 (2017), 4 (9).

⁵⁴ *ტურავა, მერაბ*, DGStZ 3/2021, 75 (82 – ქართული ვერსია); *ტურავა, მერაბ*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 40; *მჭედლიშვილი-ჭედრიძი, ქეთევან*, წიგნში: *გამყრელიძე, ოთარ / თოდუა, ნონა / ივანიძე, მაია და სხვები (გამომცემლები)*, სისხლისსამართლებრივი სანქციები და სასჯელის შეფარდება, 2021, გვ. 111.

⁵⁵ საქართველოს 2007 წლის 3 ივლისის N5181–რს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“ ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1312?publication=0> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

და რეკომენდაციები სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემატურ საკითხებზე“. ამ დოკუმენტის შექმნის მიზნად დასახელდა ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბება, როგორც, დამკვიდრებულია, მაგალითად, აშშ-ში ე. წ. „guidelines“ შექმნის პრაქტიკის სახით.⁵⁶ აღნიშნული დოკუმენტი, ერთი შეხედვით, კეთილშობილურ მიზნებს ისახავდა და მას სარეკომენდაციოს ხასიათი ჰქონდა, თუმცა მან პრაქტიკაში სავალდებულო წესით გამოყენების დანიშნულება შეიძინა და მოსამართლეთა სამაგიდო წიგნებს განეკუთვნებოდა.⁵⁷ ეს დოკუმენტი, ერთი მხრივ, წინააღმდეგობაში მოდიოდა სსკ-თან, რომელიც დეტალურად აწესრიგებდა სასჯელის დანიშვნის საკითხებს, ხოლო, მეორე მხრივ, *contra legem* ზღუდავდა კანონმდებლის მიერ მოსამართლისთვის განსაზღვრული, სასჯელის ინდივიდუალური შეფასებით შეფარდების ფარგლებს⁵⁸. მართალია, აღნიშნულ დოკუმენტს დღესდღეობით დაკარგული აქვს თავისი მნიშვნელობა და ის აღარ გამოიყენება⁵⁹, მაგრამ მისი შექმნა მაშინდელი ხელისუფლების არაპროპორციულად მკაცრი სასჯელის პოლიტიკის გატარებას ემსახურებოდა. ეს იმ გარემოებითაც დასტურდება, რომ ამ ყველაფერს წინ უძღოდა საქართველოს მაშინდელი პრეზიდენტის მიერ ე. წ. ნულოვანი ტოლერანტობის⁶⁰ მკაცრი სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის სახელმწიფო კურსად გამოცხადება⁶¹, რომელიც ყველა შესაბამის სახელისუფლებო შტოს უნდა გაეტარებინა. ამის თანამდევი

შედეგი იყო კანონმდებლის მიერ სასჯელებისა და სხვა სისხლისსამართლებრივი ღონისძიებების გამკაცრებაც;⁶² კერძოდ, მაგალითად, 2006 წლის საკანონმდებლო ცვლილებით⁶³ გაუქმდა პირის მიერ ჩადენილი რამდენიმე დანაშაულისათვის დანიშნულ სასჯელთა შთანთქმისა და ნაწილობრივი შეკრებითობის წესი და შემოღებულ იქნა სასჯელთა სრულად შეკრების წესი. მართალია, 2013 წლის საკანონმდებლო ცვლილებით⁶⁴ ეს მიდგომა შეიცვალა და დღესდღეობით მოქმედებს სასჯელთა როგორც შთანთქმის, ისე ნაწილობრივ და მთლიანად შეკრების წესი, მაგრამ სასჯელის იმ დროს მოქმედი ყოვლად გაუმართლებელი მკაცრი პოლიტიკით სასჯელის დანიშვნისას მოსამართლის დისკრეციულობისა და სასჯელის თანაზომიერების პრინციპების უგულებელყოფა ხდებოდა.⁶⁵ იმდროინდელი რეპრესიული სისხლის სამართლის პოლიტიკის⁶⁶ გამოვლინება იყო ასევე 2006 წლის იმავე საკანონმდებლო ცვლილებით⁶⁷ და შემდგომ 2008 წლის საკანონმდებლო ცვლილებით⁶⁸ დანაშაულის მომზადების დასჯადობის გაფართოება; თუ მანამდე

⁵⁶ იხ. სახელმძღვანელო წინადადებები და რეკომენდაციები სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემატურ საკითხებზე, საქართველოს უზენაესი სასამართლო, გვ. 7.

⁵⁷ ტურავა, მერაბ, DGStZ 3/2021, 75 (81 – ქართული ვერსია).

⁵⁸ ასევე შეად. ცეტიმივილი, თემურ, წიგნში: გურამ ნაჭყეაბია 75, საიუბილეო კრებული, 2016, გვ. 146 და მომდევნო გვერდი.

⁵⁹ ტურავა, მერაბ, DGStZ 3/2021, 75 (81 – ქართული ვერსია).

⁶⁰ ნულოვანი ტოლერანტობის შესახებ *ისმაილი, ქარიმ*, წიგნში: დანაშაულის და სასჯელის თეორიები, თარგმანების კრებული, 2022, გვ. 183 და მომდევნო გვერდები, ხელმისაწვდომია: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/georgien/19143.pdf> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁶¹ მეფარიშვილი, ვია, წიგნში: ოთარ გამყრელიძე, 80, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, 2016, გვ. 415 და მომდევნო გვერდი; ტურავა, მერაბ, DGStZ 3/2021, 75 (82 – ქართული ვერსია).

⁶² მეფარიშვილი, ვია, წიგნში: ოთარ გამყრელიძე, 80, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, 2016, გვ. 416; მეფარიშვილი, ვია, სამართლის პუბლიცისტიკა, 2014, გვ. 35 და მომდევნო გვერდები.

⁶³ საქართველოს 2006 წლის 29 დეკემბრის N4213-რს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“ ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/22468?publication=0> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁶⁴ საქართველოს 2013 წლის 17 აპრილის N546-III კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“ ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1903548?publication=0> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁶⁵ ასევე შეად. ვარძელაშვილი, იოსებ, სასჯელის მიზნები, 2016, გვ. 220 და მომდევნო გვერდები.

⁶⁶ ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, 2013, გვ. 362 და მომდევნო გვერდები.

⁶⁷ საქართველოს 2006 წლის 29 დეკემბრის N4213-რს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“ ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/22468?publication=0> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁶⁸ საქართველოს 2008 წლის 23 ოქტომბრის N403-III კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“ ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/19114?publication=0> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიის დანაშაულის მომზადება ისჯებოდა, დასჯადი გახდა მძიმე და ზოგიერთი ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულიც; მაშინ, როცა დანაშაულის ე. ნ. გენერალური დასჯადობის მომზადების არსებული ფართო მოდელი, ქართულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში უმეტესწილად გაკრიტიკებულია და მხარდაჭერილია დანაშაულის მომზადების ამგვარი საკანონმდებლო მოწესრიგების საერთოდ გაუქმება ან ასეთი დასჯადობის მაქსიმალურად შეზღუდვა.⁶⁹ 2006 წლის იმავე საკანონმდებლო ცვლილებით ასევე შესაძლებელი გახდა დაუმთავრებელი დანაშაულისთვის (დანაშაულის მომზადების ან მცდელობისთვის) იმავე სასჯელის დაწესება, როგორც დამთავრებული დანაშაულისთვის, მაშინ, როცა მანამდე მოქმედი ნორმა⁷⁰ სასჯელის სავალდებულო შემცირებას ითვალისწინებდა. ამ ცვლილებამაც სამართლიანი კრიტიკა დაიმსახურა, ვინაიდან საჭიროა, საკანონმდებლო დონეზე არსებობდეს მკაფიო დიფერენცირება დამთავრებული და დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის დასანიშნ სასჯელებს შორის.⁷¹

სისხლისსამართლებრივი სანქციების შესახებ არსებული საკანონმდებლო მოწესრიგება მიჩნეულია კარგ ინდიკატორად იმის გასარკვევად, თუ როგორი სისხლის სამართლის პოლიტიკის გატარება ხდება სახელმწიფოში.⁷² ზემოაღნიშნული

ანალიზით ნათელია, თუ რამდენად რეპრესიული სასჯელის პოლიტიკა ტარდებოდა საქართველოში. ამის დასტურია ასევე საქართველოს ციხეებში პატიმრების იმდროინდელი რაოდენობა, რომელიც, მაგალითად, 2011 წლის დეკემბრის მდგომარეობით შეადგენდა 24114 პატიმარს და ევროპის ტერიტორიაზე რუსეთის ფედერაციის შემდეგ ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი იყო.⁷³

2013 წლიდან კი დაიწყო სისხლის სამართლის რეპრესიული, ავტორიტარული პოლიტიკის ჰუმანური ცვლილებების განხორციელების გზით შეცვლა, რაც ქართულ იურიდიულ სამეცნიერო წრეებში დადებითად ფასდება.⁷⁴ ეს პროცესი ჯერ არ დასრულებულა და კანონმდებლობის სრულყოფისათვის კიდევ ბევრი ცვლილების განხორციელება არის საჭირო. აღსანიშნავია, რომ კრიტიკულად განხილული ცალკეული საკითხების საკანონმდებლო მოწესრიგება დღემდე ძალაშია, თუმცა გრძელდება მუშაობა ამ საკითხების დახვეწაზე. ისიც ფაქტია, რომ დღეს მოქმედი კანონმდებლობის პირობებში პატიმრების რაოდენობა საქართველოს ციხეებში, მაგალითად, 2022 წლის იანვრის მდგომარეობით 9389 პატიმარს შეადგენდა⁷⁵, მაშინ, როცა 2011 წელს ეს მაჩვენებელი 24114 იყო.

სისხლის სამართლის კანონმდებლობა დღესდღეობით ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივი სანქციების ფართო სპექტრს; კერძოდ, სკადგენს სასჯელთა სისტემასთან ერთიან სივრცეში მყოფ სხვა სისხლისსამართლებრივი ბუნების მქონე სანქციებს (პირობითი მსჯავრი და სამოქალაქო შეთანხმება), სსკ-ში კი საპროცესოსამართლებრივი და სხვა სათანადო სანქციები არის გათვალისწინე-

⁶⁹ დანვრილებით *ხარანაული, ლევან*, დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობა ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით, 2014, გვ. 66 და მომდევნო გვერდები, სადაც მითითებულია აგრეთვე სათანადო წყაროები; ასევე კრიტიკულად *ტურავა, მერაბ*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, 2013, გვ. 300 და მომდევნო გვერდი.

⁷⁰ იხ. სსკ-ის 2006 წლის 29 დეკემბრამდე მოქმედი რედაქცია, ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426?publication=52> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁷¹ იხ. *ხარანაული, ლევან*, დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობა ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით, 2014, გვ. 60; *ვარძელაშვილი, იოსებ*, სასჯელის მიზნები, 2016, გვ. 206 და მომდევნო გვერდები; *გვენეტაძე, ნინო*, წიგნში: ნაჭყებია, გურამ / დვალიძე, ირაკლი (რედაქტორები) სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, 2007, გვ. 378 და მომდევნო გვერდი.

⁷² შეად. *ცქიტიშვილი, თემურ*, წიგნში: გამყრელიძე, ოთარ / თოდუა, ნონა / ივანიძე, მათა და სხვები (გამომცემლები), სისხლისსამართლებრივი სანქციები და სასჯელის შეფარდება, 2021, გვ. 2.

⁷³ *შალიკაშვილი, მორის*, DGStZ 2/2022, 52 (57 – ქართული ვერსია); იხ. 2011 წლის დეკემბრის თვის სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში, გვ. 66, ხელმისაწვდომია: <https://www.geostat.ge/media/16919/2011-wlis-dekembris-angariSi.pdf> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁷⁴ საქართველოში 2004 წლიდან სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ავტორიტარიზმის ზეგავლენის შესახებ, ხოლო 2013 წლიდან ამ კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის პროცესის შესახებ *თოდუა, ნონა*, წიგნში: თოდუა, ნონა (რედაქტორი), სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016, გვ. 6 და მომდევნო გვერდი; ასევე შეად. *ვარძელაშვილი, იოსებ*, სასჯელის მიზნები, 2016, გვ. 224.

⁷⁵ იხ. 2022 წლის იანვრის თვის სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში, გვ. 52, ხელმისაწვდომია: https://www.geostat.ge/media/44312/Report_ianvari_2022.pdf [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

ბული.⁷⁶ სასჯელების ქართულ მოდელს პატივცემული იუბილარიც იცნობს. მან მოხსენება გააკეთა 2017 წელს საქართველოში ჩატარებულ ქართულ-გერმანულ კონფერენციაზე თემაზე სისხლისსამართლებრივი სანქციები გერმანული სამართლის მიხედვით, რომელშიც მიმოიხილა აგრეთვე ქართულ და გერმანულ სანქციებს შორის არსებული მსგავსებები და განსხვავებები.⁷⁷

3. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება

საქართველოს სსკ-ში 2015 წელს განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებებით⁷⁸ გაუქმდა არასრულწლოვანის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელის განსაზღვრის და მათგან გათავისუფლების მომწესრიგებელი სპეციალური კარი და ეს საკითხები მოწესრიგდა სავსებით ახალი საკანონმდებლო აქტით – არასრულ-

წლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსით⁷⁹. ამკ-ით პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა იწყება 14 წლიდან, ხოლო მისი პირველი მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, აღნიშნული კოდექსი ადგენს არასრულწლოვნის ადმინისტრაციული და სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლების, არასრულწლოვნის მონაწილეობით ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის საქმის წარმოების და სისხლის სამართლის პროცესის თავისებურებებს, სასჯელისა და სხვა ზომების აღსრულების სპეციალურ წესებს.⁸⁰ კანონმდებლის მიერ ამ კოდექსის მიღებით მკაფიოდ დაფიქსირდა არასრულწლოვანთა ინტერესის პრიორიტეტულობა სისხლის სამართალში და, შესაბამისად, არასრულწლოვანთა საუკეთესო ინტერესების დაცვაზე ორიენტირებული არასრულწლოვანთა სისხლის სამართლის პოლიტიკის⁸¹ გატარებისა და განვითარების აუცილებლობა. ეს დასტურდება ამკ-ის რამდენიმე ფუნდამენტური მნიშვნელობის ნორმით;⁸² კერძოდ, ამკ-ის მე-4 მუხლში ყურადღება მახვილდება იმ გარემოებაზე, რომ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში, უპირველეს ყოვლისა, გაითვალისწინება არასრულწლოვანთა საუკეთესო ინტერესები. ამკ-ის მე-8 მუხლით გარანტირებულია არასრულწლოვნის მიმართ ყველაზე მსუბუქი საშუალებისა და ალტერნატიული ზომის პრიორიტეტულობა, რათა მის მიმართ, სასჯელის გამოყენებასთან უპირატესად, პირველ რიგში, განხილულ იქნეს განრიდების ან ალდგენითი მართლმსაჯულების ღონისძიების შესაძლებლობა. ამკ-ის მე-9 მუხლით კი განსაზღვრულია არასრულწლოვნის მიმართ დაკავებისა და დაპატიმრების მხოლოდ როგორც *ultima ratio* ღონისძიებად გამოყენება, ისიც შეძლებისდაგვარად ხანმოკლე ვადითა და რეგულარული გადასინჯვის პირობით. რაც შეეხება ამკ-ის 65-ე მუხლით გათვალისწინებულ სასჯელის მიზანს, ასეთად განსაზღვრულია არასრულწლოვნის მხოლოდ რესოციალიზაცია-რეაბილიტაცია და ახალი დანა-

⁷⁶ ქართულ სისხლის სამართალში არსებულ სანქციებთან დაკავშირებით, ბოლო წლებში, გამოიცა რამდენიმე საინტერესო სამეცნიერო მონოგრაფია და ნაშრომი, იხ.: *გამყრელიძე, ოთარ / თოდუა, ნონა / ივანიძე, მაია და სხვები* (გამომცემლები), სისხლისსამართლებრივი სანქციები და სასჯელის შეფარდება, 2021; *თოდუა, ნონა / ივანიძე, მაია* (რედაქტორები), სანქციები სისხლის სამართალში, 2019; *ცქიტიშვილი, თემურ*, სასჯელი და მისი შეფარდება, 2019; *თოდუა, ნონა* (რედაქტორი), სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016; *აქუბარდია, ირინა*, წიგნში: გურამ ნაჭყებია 75, საიუბილეო კრებული, 2016, გვ. 61 და მომდევნო გვერდები; *ვარძელაშვილი, იოსებ*, წიგნში: გურამ ნაჭყებია 75, საიუბილეო კრებული, 2016, გვ. 242 და მომდევნო გვერდები.

⁷⁷ იხ. *ჰაინრიხი, ბერნდ*, წიგნში: *გამყრელიძე, ოთარ / თოდუა, ნონა / ივანიძე, მაია და სხვები* (გამომცემლები), სისხლისსამართლებრივი სანქციები და სასჯელის შეფარდება, 2021, გვ. 193 და მომდევნო გვერდები (გერმანულ ენაზე). აღნიშნულ კონფერენციაზე წარმოდგენილი მოხსენებების – ასევე პროფ. *ჰაინრიხის* მოხსენების – შინაარსის მიმოხილვასთან დაკავშირებით *ცქიტიშვილი, თემურ*, წიგნში: *გამყრელიძე, ოთარ / თოდუა, ნონა / ივანიძე, მაია და სხვები* (გამომცემლები), სისხლისსამართლებრივი სანქციები და სასჯელის შეფარდება, 2021, გვ. 1 და მომდევნო გვერდები.

⁷⁸ საქართველოს 2015 წლის 12 ივნისის N3714–III კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“ ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2875223?publication=0> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁷⁹ შემდგომ შემოკლებულია როგორც ამკ.

⁸⁰ ამკ ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2877281?publication=21> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁸¹ შეად. *შალიკაშვილი, მორის*, DGStZ 2/2022, 52 (53 – ქართული ვერსია).

⁸² ამ კოდექსის მნიშვნელობაზე *შალიკაშვილი, მორის*, DGStZ 2/2016, 23 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია).

შაულის თავიდან აცილება⁸³ მაშინ, როცა სსკ-ით გათვალისწინებული სასჯელის მიზნად დამატებით მითითებულია სამართლიანობის აღდგენა.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ამკ ქართულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში შეფასებული პროგრესულ კოდექსად, რომელიც გამორიცხავს ე. წ. ნულოვანი ტოლერანტობის ადრე არსებულ მიდგომას⁸⁴ და ევროპული მიდგომების შესაბამისად უზრუნველყოფს არასრულწლოვანთა სისხლის სამართლის პოლიტიკის ჰუმანურ პრინციპებზე დაფუძნებით გატარებას.⁸⁵ შედეგად, თუ

⁸³ ასეთ მიდგომას დადებითად აფასებს *ვარძელაშვილი, იოსებ*, სასჯელის მიზნები, 2016, გვ. 259. საკითხზე, არასრულწლოვანთა სისხლის სამართალში „სამართლიანი სამაგვიეროს მიზლვა“ მაინც ინარჩუნებს თუ არა გარკვეულ მნიშვნელობას, მსჯელობს *ცეციტიშვილი, თემურ*, სამართლის ჟურნალი N1 (2019), 190 (192 და მომდევნო გვერდები).

⁸⁴ ამ პოლიტიკის ერთ-ერთი გამოვლინება იყო სსკ-ში, 2007 წლიდან 2010 წლამდე, არასრულწლოვანთა სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკის – გარკვეული კატეგორიის დანაშაულებისათვის – 14 წლიდან 12 წლამდე დაწვევა, აღნიშნული ცვლილებების შესახებ იხ. საქართველოს 2007 წლის 23 მაისის N4785-ის კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“, ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/21268?publication=0> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022] და საქართველოს 2010 წლის 23 თებერვლის N2641-ის კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“, ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/91522?publication=0> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022]. ასაკის დაწვევას ნულოვანი კრიმინალური პოლიტიკის გამოვლინებად მიიჩნევს ასევე *შალიკაშვილი, მორის*, ნიგნში: თუმანიშვილი, გიორგი / ჯიშკარიანი, ბაჩანა / შრამი, ედვარდ (რედაქტორები), ევროპული და საერთაშორისო სამართლის ზეგავლენა ქართულ სისხლის საპროცესო სამართალზე, 2019, გვ. 520.

⁸⁵ შეად.: *ხერხეულიძე, ირინე*, ნიგნში: რევაზ გოგუელიძე 65, საიუბილეო კრებული, 2022, გვ. 66, 108; *ხერხეულიძე, ირინე*, ნიგნში: გამყრელიძე, ოთარ / თოდუა, ნონა / ივანიძე, მაია და სხვები (გამომცემლები), სისხლის სამართლებრივი სანქციები და სასჯელის შეფარდება, 2021, გვ. 140 და მომდევნო გვერდები; *ცეციტიშვილი, თემურ*, სამართლის ჟურნალი N1 (2019), 190 (219); *შალიკაშვილი, მორის*, ნიგნში: ნონა თოდუა 60, საიუბილეო კრებული, 2021, გვ. 105; *ჭანტურია, ლუარა*, ნიგნში: გურამ ნაჭყებია 75, საიუბილეო კრებული, 2016, გვ. 216. ამკ-ის ამოქმედების შემდეგ, არასრულწლოვანთა სისხლის სამართლის საკითხები კვლევის ერთ-ერთი აქტუალური სფეროა; ამის დასტურია ასევე შემდეგი ნაშრომები: *შალიკაშვილი, მორის*, DGStZ 2/2016, 23

არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა რაოდენობა შეადგენდა, მაგალითად, 2011 წლის დეკემბრის მონაცემებით, 146 პირს, მათი რაოდენობა, 2022 წლის იანვრის მდგომარეობით, 29 პირია.⁸⁶

4. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გავლენა ქართულ სისხლის სამართლის პოლიტიკაზე

ქართულ სისხლის სამართლის პოლიტიკაში საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ნათლად დასტურდება მათი ცალკეული გადაწყვეტილებებით მატერიალურ სისხლის სამართალში.⁸⁷

ა) საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო როგორც ნარკოპოლიტიკის განმსაზღვრელი

ქართულ სისხლის სამართლის ნარკოპოლიტიკაზე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ზეგავლენის მკაფიო მაგალითია მისი 2015 წლის 24

და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია); *ვარძელაშვილი, იოსებ*, სასჯელის მიზნები, 2016, გვ. 257 და მომდევნო გვერდები; *თოდუა, ნონა*, ნიგნში: თოდუა, ნონა / ივანიძე, მაია (რედაქტორები), სანქციები სისხლის სამართალში, 2019, გვ. 64 და მომდევნო გვერდები; *ხერხეულიძე, ირინე*, DGStZ 3/2022, 67 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია).

⁸⁶ 2011 წლის დეკემბრის თვის სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში, გვ. 68, ხელმისაწვდომია: <https://www.geostat.ge/media/16919/2011-wlis-dekembris-angariSi.pdf> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022], ხოლო 2022 წლის იანვრის თვის სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში, გვ. 59, ხელმისაწვდომია: https://www.geostat.ge/media/44312/Report_ianvari_2022.pdf [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁸⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სისხლის სამართლის პოლიტიკაში ჩარევასთან დაკავშირებით იხ. *დავითური, გიორგი*, ნიგნში: ჯიშკარიანი, ბაჩანა (რედაქტორი), ნარკოტიკული დანაშაული, 2020, გვ. 41 და მომდევნო გვერდები. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული კანონის საწინააღმდეგოდ მოქმედებასთან დაკავშირებით იხ. *თოდუა, ნონა*, ნიგნში: თოდუა, ნონა (რედაქტორი), სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016, გვ. 113 და მომდევნო გვერდი.

ოქტომბრის გადაწყვეტილება⁸⁸ ნარკოტიკული საშუალება – გამომშრალი მარიხუანის (70 გრამამდე) პირადი მოხმარების მიზნებისთვის შექმენისა და შენახვისთვის გათვალისწინებული სასჯელის – თავისუფლების აღკვეთის – სრულად გაუქმების შესახებ, რითაც საფუძველი დაედო ნარკოპოლიტიკის ლიბერალიზაციას საქართველოში.⁸⁹ სისხლის სამართლის პოლიტიკაში, უფრო კონკრეტულად კი სასჯელის განსაზღვრის პოლიტიკაში ჩარევის თვალსაზრისით, ეს გადაწყვეტილება პრეცედენტულია⁹⁰, ვინაიდან სასამართლომ, სასჯელის ზომის კონსტიტუციურობის თაობაზე არსებითი განხილვის ფარგლებში, პირველად იმსჯელა. შედეგად, ამ გადაწყვეტილებით, სასამართლომ იმოქმედა როგორც ნარკოდანაშაულის სასჯელის პოლიტიკის განმსაზღვრელმა სუბიექტმა და ამით შეიქრა კანონმდებლის კომპეტენციაში. ამას ადასტურებს ამ გადაწყვეტილების გამომტანი კოლეგიის ერთ-ერთი წევრი მოსამართლის, მერაბ ტურავას, განსხვავებული აზრიც, რომლითაც ის არ დაეთანხმა სასამართლოს მიერ თავისუფლების აღკვეთის, როგორც სასჯელის, ნებისმიერი ვადით დაწესების გამორიცხვას, ვინაიდან სისხლის სამართლის სფეროში ნარკოპოლიტიკის განსაზღვრა კანონმდებლის ამოცანაა; ამ შემთხვევაში კი მან აუცილებლად მიიჩნია სასამართლოს და კანონმდებლის უფლებამოსილებებს შორის ბალანსის დაცვა და დაუშვებ-

ლად შეაფასა კანონმდებლის მართლმსაჯულებით ჩანაცვლების მიდგომა.⁹¹

ბ) საქართველოს უზენაესი სასამართლო versus საქართველოს პარლამენტი

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდმა პალატამ 2007 წლის 28 ივნისის გადაწყვეტილებაში⁹² განმარტა სსკ-ის 184-ე მუხლის (ავტომობილის ან სხვა მექანიკური სატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება მისაკუთრების მიზნის გარეშე) მნიშვნელობა და მისი საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ სხვა დანაშაულებთან მიმართების საკითხი.⁹³ ამ გადაწყვეტილებაში განვითარებული მსჯელობიდან ვლინდება, რომ ასეთი განმარტების საჭიროება სსკ 184-ე მუხლის გაუქმებამ განაპირობა. ამიტომ საჭირო გახდა იმის გარკვევა, თუ რამდენად მოხდა ამ დანაშაულით განსაზღვრული ქმედების დეკრიმინალიზაცია და მოიცავდა თუ არა ამ ქმედებას საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული სხვა დანაშაული. ამასთანავე, ეს საკითხი უკავშირდებოდა ამ (გაუქმებამდე არსებული) მუხლით მსჯავრდებულ პირთა პასუხისმგებლობის საკითხის გადაწყვეტას. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ სსკ 184-ე მუხლის შინაარსს, მისი გაუქმების მიუხედავად, მოიცავდა სსკ-ის 178-ე მუხლიც (ძარცვა), მიუხედავად იმისა, რომ ეს მუხლი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისთვის, 184-ე მუხლის საპირისპიროდ, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზანს და არა დროებითი მისაკუთრების მიზანს. ასეთი განმარტებით საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, ერთი მხრივ, განახორციელა გაუქმებული მუხლით პირის დასჯა, ხოლო, მეორე მხრივ, ცალსახად არასწორად

⁸⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე საქართველოს მოქალაქე ბექა ნიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, ხელმისაწვდომია: <https://www.constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=1043> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁸⁹ აღნიშნული გადაწყვეტილებისა და მისი თანმდევი გადაწყვეტილებების, ასევე ქართული ნარკოპოლიტიკის ტენდენციების შესახებ *ცქიტიშვილი, თემურ*, DGStZ 1/2019, 13 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია). ნარკოტიკულ დანაშაულებთან დაკავშირებით საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის ანალიზის შესახებ იხ.: *დავითური, გიორგი*, წიგნში: *ჯიშკარიანი, ბაჩანა (რედაქტორი)*, ნარკოტიკული დანაშაული, 2020, გვ. 41 და მომდევნო გვერდები; *დვალიძე, ირაკლი*, DGStZ 3/2019, 85 (86 და მომდევნო გვერდები – ქართული ვერსია); *ხერხეულიძე, ირინე / შულე-ბაუში, სანდრა*, DGStZ 3/2019, 52 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია).

⁹⁰ *დავითური, გიორგი*, წიგნში: *ჯიშკარიანი, ბაჩანა (რედაქტორი)*, ნარკოტიკული დანაშაული, 2020, გვ. 42 და მომდევნო გვერდი.

⁹¹ განსხვავებული აზრი ხელმისაწვდომია: <https://www.constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=2133> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁹² გადაწყვეტილება ხელმისაწვდომია: <https://old.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/2007saqme-1042ap.pdf> [ბოლოს ნანახია 31.12.2022].

⁹³ სსკ-ის 184-ე მუხლის ანალიზთან დაკავშირებით იხ.: *მაღლაკელიძე, ლავრენტი*, DGStZ 2/2022, 27 და მომდევნო გვერდები (ქართული ვერსია); *თოდუა, ნონა*, წიგნში: *თოდუა, ნონა (რედაქტორი)*, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016, გვ. 108 და მომდევნო გვერდები; *გამყრელიძე, თათარ*, ცხოვრება და კანონი, N2 (2010), 4 და მომდევნო გვერდები.

შემოიღო ნივთის „მართლსაწინააღმდეგოდ დროებით მისაკუთრების ცნება“⁹⁴, რაც, საბოლოოდ, კანონმდებლის ფუნქციის *contra legem* მითვისებას გამოხატავდა.⁹⁵

ევროპეიზაციის გზაზე დანინაურებული ქართული სისხლის სამართლის შემდგომი განვითარებისთვის მისაბაძ სამართლად გერმანული მატერიალური სისხლის სამართალი იქნეს მიჩნეული.⁹⁷

IV. დასკვნა

წარმოდგენილი ანალიზიდან ნათელად ვლინდება ქართული მატერიალური სისხლის სამართლის განვითარების ბოლო ორი დეკადის ტენდენციები. სამართლის ამ დარგისთვის დამახასიათებელია ევროპული და ანგლო-ამერიკული ინსტიტუტების იმპლემენტაცია. ამკარაა, რომ გერმანულ სისხლის სამართლის დოგმატიკაზე დაფუძნებულ მატერიალურ სისხლის სამართალს ერწყმის შეჯიბრებითი მოდელისთვის დამახასიათებელი ინსტიტუტებით აღჭურვილი სისხლის სამართლის პროცესი.

საყურადღებოა, რომ ე. წ. ნულოვანი ტოლერანტობის სისხლის სამართლის პოლიტიკა საქართველოში დასრულდა და დღესდღეობით ტარდება ჰუმანური და ქმედების პროპორციული სისხლის სამართლის პოლიტიკა. ამასთანავე, სისხლის სამართლის პოლიტიკის შემოქმედთა წრე არ შემოიფარგლება კანონმდებლით, რაც ქართული სისხლის სამართლის განვითარებას კიდევ უფრო მეტად უწყობს ხელს.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ სისხლის სამართლის ცალკეულ სფეროებში შესამჩნევია ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის განვითარების მსგავსი უარყოფითი ტენდენციები. ამასთანავე, გერმანული სისხლის სამართლის მეცნიერების არსებული განვითარება და მისი საერთაშორისო აღიარება⁹⁶ ქმნის მყარ საფუძველს, რომ

⁹⁴ *მალაკელიძე, ლაფრენტი*, DGSStZ 2/2022, 27 (30 და მომდევნო გვერდი – ქართული ვერსია).

⁹⁵ ასევე კრიტიკულად: *თოდუა, ნონა*, ნიგნში: თოდუა, ნონა (რედაქტორი), სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016, გვ. 114; *გამყრელიძე, ოთარ*, სისხლის სამართლის პრობლემები, მე-3 ტომი, 2013, გვ. 26; *გამყრელიძე, ოთარ*, ცხოვრება და კანონი, N2 (2010), 4 და მომდევნო გვერდი.

⁹⁶ შეად. მაგალითად: *დგებუაძე, გიორგი*, დანაშაულის ინდივიდუალური შერაცხვის დოქტრინა და პრეცედენტული სამართალი საერთაშორისო სისხლის სამართალში, 2021, გვ. 157; *ტურავა, მერაბ*, საერთაშორისო სისხლის სამართლის საფუძვლები, 2015, გვ. 202.

⁹⁷ შეად. *ჭანტურია, ლადო*, ნიგნში: ოთარ გამყრელიძე, 80, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, 2016, გვ. 16 და მომდევნო გვერდი.